

Kommuneøkonomi

Kommuneekspert om Gjøvik og Toten: – Kan ende med at staten overtar

KLAR TALE: Håvard Moe har som jobb å gi kommunene råd basert på analyse. – Vestre Toten er skakkjært, og Østre Toten på vei i samme retning. Gjøvik er i ferd med å låne seg over pipa. Alle t...

Av Sæmund Moshagen

Publisert: 18.04.26 12:00

↗ Del

– Den ene er skakkjært, den andre på vei i samme retning. Den tredje er i ferd med å låne seg over pipa.

For abonnenter

Slik beskriver Håvard Moe, én av Norges mest profilerte kommuneøkonomer, den økonomiske ståa og framtidsutsiktene for de tre kommunene som nå vurderer å slå seg sammen til Toten kommune; Vestre Toten, Østre Toten og Gjøvik.

– De må ta grep enten de slår seg sammen eller ei. Ingen av dem er rike kommuner. Toten-kommunene er lavinntektskommuner, Gjøvik litt over, sier han, og fortsetter:

– Hovedutfordringen er likevel ikke penger, verken for disse eller andre kommuner. Den er å omstille seg i takt med endringene i innbyggernes alder. Overføringene fra staten følger innbyggerne. Når det blir færre unge og flere eldre er en derfor nødt til å flytte ressursbruken fra skole og oppvekst og over til helse og omsorg. Og få tak i nok folk til å jobbe der oppgavene er størst. Klarer de ikke det, vil staten innen 10-15 år måtte overta ved å flytte de tyngste kommunale helsetjenestene over i statlige foretak.

Moe er godt kjent med Gjøvik og Toten. Ikke fordi han er født i Gjøvik, og bodde der til han var to år, men fordi disse kommunene er blant de omkring 300 kommunene som har etterspurt hans kompetanse på å beskrive hvorfor kommunene er i en tid der de må ta store grep for å kunne drive bærekraftig.

Vis mer

– Fullstendig uansvarlig

Han sier dette om Gjøvik og Toten-kommunene:

Vestre Toten: – Dette er en av Norges mest skakkjørte kommuner, skylder seg selv 100 millioner kroner og er på ROBEK. Årsaken er at kommunen har klart å drive med store underskudd i år hvor kommuneøkonomien generelt har vært god. Framfor å ta nødvendige grep ropes det etter mer penger fra staten. Dét kommer de ikke til å få, for både Vestre Toten og andre kommuner har nok penger til å løse oppgavene sine. Dét første Vestre Toten må gjøre er å flytte to millioner kroner hvert år framover fra oppvekst til eldre. Om ti år vil de da ha flyttet 20 millioner kroner, men uten å spare en eneste krone. Det må komme i tillegg, om de skal ut av ROBEK.

Les også

Ber folk ta til gatene mot eget parti: – Vi trenger et folkeopprør

Østre Toten: – Den mest utpregede lavinntektskommunen av de tre. Klarte utrolig nok å gå med 49 millioner kroner i driftsunderskudd i fjor. 2025 var et år med romslig kommuneøkonomi, der de aller fleste kommuner har fått et greit netto driftsresultat. Har 125 millioner kroner på disposisjonsfond, som snart er brukt opp om det fortsetter som nå. Kommunen nærmer seg ROBEK, og har stort behov for omstilling av kostnadsdrivende tjenestestrukturer.

Les også

Kommunetoppene legger seg flate etter pensjonstabbe

Gjøvik: – Gjøvik er noe bedre stilt inntektsmessig enn Toten-kommunene, men er ingen rik kommune. Det mest bekymringsfulle for Gjøvik er at kommunen de neste fire årene har planer om å låne seg opp til over pipa, fra 86 prosent gjeldsgrad i 2024 til 169 prosent i 2029. Det vil gjøre Gjøvik til Norges femte mest gjeldsbelastede kommune ut fra dagens tall. Det som er lagt inn av lånefinansierte investeringer i kommende økonomiplanperiode, er fullstendig uansvarlig å gjennomføre. Det er den sikre vei inn på ROBEK. Dét sa jeg til dem da jeg var på besøk i kommunestyret i september i fjor.

Les også

Kulturhuset, Badekvartalet og Gimle er blant de urokkelige prosjektene

To besøk i Østre Toten

Håvard Moe var 18. mars på besøk i Østre Toten. Der holdt han et timelangt innlegg på kommunestyrets temadag om investeringer og driftskonsekvenser. Mandag kommer han tilbake for å delta på et åpent møte på Lena, der hensikten er å gi dem som møter opp kunnskap om hvorfor kommunen må ta store grep.

I kommunestyremøtet 18. mars ga han kommunen ti punkter han mener må innfris uansett om kommunen skal stå på egne bein eller slå seg sammen med andre:

1. Skap forståelse og aksept for endringsbehovet.
2. Forstå og aksepter demografiens betydning for budsjettet.
3. Det er arbeidskraft som er framtidens store mangelvare – ikke penger.

4. Bruk data – ikke magefølelsen.
5. Lag langsiktige drifts- og investeringsplaner.
6. Ha fokus på kostnadsdriverne i kommunal tjenesteproduksjon.
7. Involver bredt – både innbyggere, politikere, tillitsvalgte og ansatte.
8. Dette er et politisk ansvar – ta det!
9. Bygg det politiske laget – og samspillet med administrasjonen.
10. Løft opp hva som er de langsiktige alternativene.

Les også

Mener kommunene ikke mangler penger, men vilje

– Større kraft sammen

Når det kommer til spørsmålet om kommunesammenslåing er Håvard Moe ja-mann.

– Jeg heier på Toten kommune. Gjøvik og Toten løser ikke utfordringene sin bare ved å slå seg sammen, men det vil utvilsomt gjøre dem sterkere og dermed øke forutsetningene for å lykkes, mener han.

Moe begrunner dette slik:

– Det mest åpenbare er stordriftsfordeler og effektivitetsgevinster. Den nye kommunen vil ikke trenge tre av alt, men vil klare seg med en ordfører, en kommunedirektør, en helseadministrasjon en skoleadministrasjon og så videre. Se bare på hvor mye helsefaglig kompetanse som i dag brukes opp til administrativt arbeid, framfor å være ute i tjenestene der behovet for dem er stort.

– På økonomisida vil de få gevinster ved å slå seg sammen. Det ene er de 90 millioner kronene årlig i anslått besparelse på administrasjon, stordriftsfordeler og effektivisering. I tillegg vil de ved å slå seg sammen beholde basistilskuddet som alle norske kommuner får uavhengig av størrelse som om de var tre kommuner de neste 20 åren . En Toten kommune med 60.000 innbyggere vil da få i underkant av én milliard kroner mer i overføring fra staten de neste 20 årene enn det en sammenlignbar kommune som ikke er sammenslått vil få i samme periode, sier Håvard Moe.

Les også

Vil spare 90 millioner hvert år – slik blir nye Toten kommune

Les også

Dette vil Toten kommune bety for lommeboka di

Les også

Oslofjorden gir nitrogensjokk på Toten

Les også

Uenige om boliger for 400 millioner – politikerne sier nei

Kommuneøkonomi

Kommunale tjenester

Politikk og samfunn

Gjøvik

Østre Toten

Se kommentarer

- Ansvarlig redaktør: Sissel Skjervum Bjerkehagen • Postadresse: Boks 24, 2801 Gjøvik
- Besøksadresse: Øvre Torvgate 26-28, 2815 Gjøvik • Nyhetsredaktør: Erik Børresen
 - Utviklingsredaktør: Lisa Granberg Jansen • Samfunnsredaktør: Stina Håkensbakken • Tips oss
 - Annonser • Telefon: 61 18 93 00 • Personvernpolicy / Informasjonskapsler
 - Redaktørplakaten • OAs rettelseslogg • OAs etiske retningslinjer • PFU • Facebook
 - Instagram • Twitter • Åpenhetsloven • Utgitt av AS Oppland Arbeiderblad
 - Personverninnstillinger

Oppland Arbeiderblad © 2026